

פרשת מסעי

למימור: "ומצרים מקברים כל בכור אשר
הכה ה' בהם". ולפי פשוטו - היא היא:

אך דרך דרש נראה שרמזו כאן מה
שפירשו ז"ל (מדרש תהלים קלו י ורש"י שם) על
פסוק "למכה מצרים בבכוריהם" (תהלים קלו
ז), שהבכורות חכו במצרים מכה רבה, כיון
ששמעו נבואת משה רבינו ע"ה שבחצות
הלילה יפו הבכורות אם לא יניחו ישראל
לצאת, והיו הבכורות מתעצמים להוציא
ישראל קודם שיכו, ונלחמו עם המצריים.
וזהו למכה מצרים בבכוריהם, וזהו ומצרים
מקברים את כל אשר הכה ה' בהם, ואת
אשר הכה בהם כל בכור, לזה אמר בסגנון
זה לרמזו זה:

אכן אומרו כל זה במקום זה, הוא נמשך
לאומרו יצאו בני ישראל ביד רמה לעיני
כל מצרים, וידוע שאף אם יכנע האדם לאין
תכלית, [מכל מקום] כאשר יראה בניו לעיניו
מתים וההורג לעיניו, לא יחוש על עצמו
ממרירות לבו לנקום נקם, אף כי ידע כי
ישיגנו רע, וכל שכן בראותו עבודתו [עבודה
זרה] שאליה פונה בוקר וערב מושלכת
כגלגל, יבחר מות מחיים ולא יחוש על עצמו,

אלה מסעי בני ישראל וגו' על פי
ה' וגו' ויסעו מרעמסס בחדש הראשון
וגו' יצאו בני ישראל ביד רמה לעיני
כל מצרים. ומצרים מקברים את אשר
הכה ה' בהם כל בכור ובאלהיהם עשה
ה' שפטים. ויסעו בני ישראל מרעמסס
ויחנו בסבת. ויסעו מסבת ויחנו באתם
אשר בקצה המדבר. ויסעו מאתם וישב
על פי החירת אשר על פני בעל צפון
ויחנו לפני מגדל. ויסעו מפני החירת
ויעברו בתוך הים המדברה וילכו הדרך
שלושת ימים במדבר אתם ויחנו במדבר.
ויסעו ממדבר ויבאו אילמה ובאילים
שתים עשרה עינת מים ושבעים תמרים
ויחנו שם (לג א-ט).

בזכירת המסעות האלה כל לכב יתמה,
למה הוצרך הוא יתעלה לפרט כל המסעות
האלה, ומה תועלת יצא לנו מזכירתם. וקודם
נבין אומרו ויסעו מרעמסס וגו' ומצרים
מקברים את אשר הכה ה' בהם כל בכור
וגו', שאין זה ענין לכאן שרוצה להודיענו
ענין המסעות. גם אומרו ובאלהיהם עשה
ה' שפטים, שאין לו שייכות כלל עם קבורת
בכוריהם. גם דקדוק יש בלשון, דכך הוה ליה

כי יאמר מאמר שמשון (שופטים טו ז) "תמות נפשי עם פלשתים". לזה הגיד מנפלאותיו יתעלה שהיה חתת אלהים על המצריים, וזהו יצאו בני ישראל ביד רמה לעיני כל מצרים, [לומר: כיון עם היות שמצרים מקברים את אשר הכה ה' בהם כל בכור, ועוד להם ובאלהיהם עשה ה' שפטים, ועם כל זה יצאו בני ישראל ביד רמה לעיני כל מצרים.

ואמנם זכירת המסעות האלה דרך כלל, להודיענו השגחתו יתעלה הפרטית, לא-לבד בזמן היות ישראל עושין רצונו, אך גם בזמן שהיו מכעיסים לפניו⁶²³ וגזר עליהם הטלמול ארבעים שנה, לא נמלטו והלכו באשר ימצאו לפי המקרה, רק כל מפעיהם על פי ה', והוא יתעלה ישגיח בהם בפרט כרועה עדרו ממקום למקום, לא כרועה שישלח צאנו לרעות באשר ימצאו, רק הוא בהשגחתו מוליכם ממקום זה. וביאר פלא השגחתו יתעלה בהם, שלא נעדר מסע מהיותו על פי ה', ולזה מנאם בלשון לפרט אחד לאחד למצוא חשבון, וקבעם בספר התורה לדורות עולם.

וזה חסדו יתעלה עם ישראל והפְּרַת אהבתו להם יותר מכל הנסים שעשה להם וקריעת ים סוף - זה החסד גבר על כלם. ולזה זָכַר כאן מכת בכורות וקריעת ים סוף, כמו שאמר (ג' ה) ויעברו בתוך הים המדברה, לומר שגם מספר המסעות האלה וזכירתם הוא מכלל החסדים, ועודף עליהם כאמור:

ולדעתי בזכירת המסעות האלו יצאו לנו שתי תועליות גדולות: א' בידיעתו יתעלה, והב' באהבתו את ישראל. הראשון: להוציא מלב שיאמרו שהשגחתו יתעלה היא בדרך כלל, [השגחה כללית ולא פרטית], וכאשר נרמז קצת מזה להראבי"ע ז"ל בפרשת וירא בפסוק "ארדה נא ואראה" (בראשית יח כא), שכתב שהכל ידע כל חלק על דרך כל, ולא על דרך חלק וכו'. אלא שלפי שלקוצר דעתי לא עמדתי על פְּנַת הרב ז"ל - לא איחס לו זה, והרכה מהמפרשים נתחבטו בפירוש דבריו בכמה ספרים, ספר מאמץ כח וספר הנסים. והנה הכתוב שיכחיש זה: בְּמַנּוֹתוֹ המסעות האלה אחד לאחד, יורה כי הוא יתעלה - מקפת ידיעתו גם הפרטים.

השני: באהבתו יתעלה לישראל, כי - עם שנאמין שידיעתו יתעלה גם בפרטים - אך אינו מְחַיֵּב שיהיו כל הפרטים ההם בהשגחה, דהיינו בחפץ ורצון, רק אפשר שיהיו במקרה גמור. ואף שרבינו ז"ל בספר המורה - בהביאו דעת אריסטו בהשגחה וחלק עליו - העלה ז"ל שכל עניני בעל-חי-הַמְדַבֵּר בהשגחה, אך הבהמות והיות אין בהם השגחה רק כל עניניהם מקרה גמור, והביא ראיה מן הכתוב (הבקוק א יד) "ותעשה אדם כדגי הים כרמש לא משל בו", לקוצר דעתי [נראה] שדברי רבינו ז"ל אמת ואמונה.

והיא פְּנַת הַכְּתוּב בְּאוֹמְרוֹ (דברים כ ז) **יִדַע**
לְכַתֵּךְ אֶת הַמְּדַבֵּר הַגְּדוֹל הַזֶּה, ולכאורה אין
 לוֹ שָׁחַר, דַּאִיךְ תְּהִיָּה הַיְדִיעָה מְכַלֵּל הַחֲסִידִים.
 וּכְפִי דְרַכְנֵנו אֶתִּי שְׁפִיר, שְׂרוּצָה לֹמַר שְׁלֹא
 עֹזְבֵךְ אֶל הַמְּקָרָה כִּשְׂאֵר בְּאֵי עוֹלָם, אֵךְ יִדַע
לְכַתֵּךְ, פִּירוּשׁ] הַשְּׂגִיחַ בְּךְ, וְעַל פִּיו הִלְכַת אֶת
 הַמְּדַבֵּר הַגְּדוֹל הַזֶּה:

וּדְרָךְ רִמּוֹ אִמְרַתִּי שְׂרָמְזוּ פֶּה הַעֲתַק
 הָאָדָם מֵהָעוֹלָם הַזֶּה לְעוֹלָם הָאַחֵרוֹן: תְּחִלָּה
 - אִמֵר וְיִסְעוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵרַעַמְסָם וַיַּחֲנוּ
בְּסוּכוֹת וַיִּסְעוּ מִסוּכוֹת. יֹאמֵר: שְׁלֹא יִקוּהַ
 הָאָדָם הַמְּנוּחָה בְּעוֹלָם הַזֶּה, אֵךְ יִשִּׁית לַנֶּגֶד
 עֵינָיו כִּי נֹסֵעַ הוּא אֶל הַמְּנוּחָה וְאֵל הַנְּחִלָּה,
 וְהִלּוּאֵי יְנוּחַ וְיַעֲמוּד, רַק נֹסֵעַ מִמָּסַע לְמָסַע,
 וּכְמֵאִמֵר רַבּוֹתֵינוּ ז"ל (בְּרַכּוֹת סד) צְדִיקִים - אֵין
 לָהֶם מְנוּחָה בְּעוֹלָם הַבָּא⁶²⁵ וְכוּ'. וְהִנֵּה קָרָא
 לְעוֹלָם הַזֶּה בְּשֵׁם רַעַמְסָם, כִּי רָבָה רַעַ, וּכְמוֹ
 שֶׁכָּתַב הַרְמְב"ם ז"ל בְּשֵׁם אֶחָד מֵהַפְּלוֹסוֹפִים,
 כִּי רָעוֹת הָעוֹלָם רַבּוֹת עַל טוֹבוֹתָיו. וְכֵן אִמְרוּ
 ז"ל (יְרוּשָׁלַּיִם הַגִּיגָה פֶּרֶק ב ה"א) עַל עוֹלָם הַבָּא
 עוֹלָם שְׂכוּלוֹ טוֹב, מְכַלֵּל שְׂעוֹלָם הַזֶּה כּוֹלוֹ
 רַעַ. וְהוּא מִסָּם שְׂכָל טוֹבוֹתָיו כְּדוֹנֵג נִמְסוּ,
 אוּ מִלִּישׁוֹן "בְּמָסָם נָסָם"⁶²⁶ (יִשְׁעִיהָ יִיח), שְׂכָלָם
 כִּרְקַב יִבְלָה. וְהִנֵּה עַל יְדֵי הַתּוֹרָה שְׂנַתְנָה
 לְיִשְׂרָאֵל, קָנּוּ דַעַת לְסַלֵּק דַּעַת מִן הָעוֹלָם
 וְחֹשְׁבִים עֲצָמָם לְגֵרִים, וּכְמֵאִמֵר דּוּד הַמֶּלֶךְ

אֵךְ כְּמוֹסִיף עַל דְּבָרָיו ז"ל, אֲנִי אוֹמֵר שְׁנָם
 עֵינָיו בְּנֵי אָדָם - לְפַעְמִים הֵם בְּמִקְרָה גְמוּר,
 וּלְפַעְמִים בְּהַשְּׂגָחָה לְפִי מַעֲשֵׂה בְנֵי אָדָם,
 וְכֵל שִׁיתְקֵנו מַעֲשִׂיו - יוֹסִיף בּוֹ הַשְּׂגָחָה. אֵךְ
 רֹב הַמּוֹן בְּנֵי אָדָם - רֹב מִקְרִיהֶם בְּנִסְיַעְתֶּם
 מִמְּקוֹם לְמְקוֹם וּמִבֵּית לְבֵית וּמִחֲצַר לְחֲצַר
 וּקְנוֹתָם חֲפְצֵיהֶם וּמֵאֲכָלָם וּמִשְׂתֵּיהֶם, הַכֵּל
 מִקְרָה גְמוּר. [וְזֶה שֶׁתִּשְׁמַע בְּנֵי אָדָם, עַל
 כֵּל דְּבַר וְדַבֵּר יֹאמְרוּ: "כֵּךְ גָּזַר ה'!" - אֲפֹשֶׁר
 שְׂפִינָתְךָ אֶל הַטְּבַע, וְלִהְיוֹת שְׂכָל הַטְּבָעִים
 מֵאֲתוֹ יִתְעַלָּה - מִיַּחְסִים הַכֵּל אֶל סִבַּת הַכֵּל
 בְּרוּךְ הוּא, וּכְמוֹ שֶׁכָּתַב רַבֵּינוּ (פֶּרֶק מֵח מַחֲלָק ב)
 עֵין שָׁם. וְנִרְאָה לִי שֶׁהוּא לְמוֹד מֵהִישְׁמַעְאֵלִים
 שְׂזוּחֵי דַעַת, שְׂכָךְ כָּתַב רַבֵּינוּ שָׁם, שֶׁחֵמָה
 יֹאמִינוּ הַהַשְּׂגָחָה עַל כֵּל אֲשֶׁר תַּחַת הַשָּׁמַיִם,
 עֵין שָׁם (פֶּרֶק יז מַחֲלָק ג). וְלִזֶּה צוֹתָה הַתּוֹרָה
 בְּעֵשִׂיַת הַמַּעֲקָה (דְּבָרִים כב ח), וְאִמֵר (שָׁם כ ה)
 "מִי הָאִישׁ אֲשֶׁר בָּנָה בֵּית חָדִשׁ וְלֹא חָנְכוּ יָלְךְ
 וַיִּשָּׁב לְבֵיתוֹ פֶּן יָמוּת בְּמִלְחָמָה וְאִישׁ אַחֵר
 יִחַנְכֵנו" וְכוּ', וְכֵאֲשֶׁר הֵאָרְכְנוּ בּוֹה בִּי"ג עֵיקָרֵי
 הַדַּת בְּעֵקֶר הַגְּמוּל יִעֲיֵן שָׁם⁶²⁴:

וְלִזֶּה אִמְרָה תּוֹרָה אֱלֹהֵי מִסְעֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל,
 שֶׁהִגִּיד הַכְּתוּב שֶׁמֵאֲהַבְתוּ לְיִשְׂרָאֵל לֹא
 הִנִּיחֶם לְמִקְרָה כְּכֵל שְׂאֵר בְּנֵי אָדָם, אֲבָל הִיָּה
 מִשְׂגִּיחַ אַף בְּעֵינֵיהֶם וּמִסְדָּרָם סְדוּר שְׂיֹאוֹת
 לָהֶם, וּבְכָל מַסְעֵיהֶם הָיוּ עַל פִּי ה'.

624. כְּעוֹלָם הַזֶּה וְלֹא בְּעוֹלָם הַבָּא שֶׁנֵּאֵמַר יִלְכוּ מִחֵיל
 אֶל חֵיל וְכוּ'.

626. זֶה לִישׁוֹן 'מִצּוּדַת צִיּוֹן': שָׁם הַתּוֹלַעַת הָאוֹכֵל וְטוֹחֵן
 אֶת הָעֵץ נִקְרָא 'נוֹסֵם', וְדוּמָה לוֹ 'וּכְצִמֵר יֹאכֵל
 סָם' (יִשְׁעִיהוּ נֹא), וְהִנְטַח עֲצָמָה נִקְרָא 'מָסוּם'.

624. וְעֵיין גַּם מַעֲשֵׂה דְמָרִים מְגִדְלָא שְׁעַר נְשִׂיָא שֶׁהִגִּיעַ
 זְמַנָּה לְהַפְטֵר מִן הָעוֹלָם, וְטַעְהָ שְׁלּוּחַ שֶׁל מִלְאָךְ
 חֲמוֹת וְנִטַּל אֶת נְשִׁמְתָהּ שֶׁל מָרִים מְגִדְלָא דְרַדְקִי,
 וְאִמְרוּ ז"ל שְׁעַל כִּיּוּצָא בּוֹה נֹאמַר (מִשְׁלִי יג כג)
 "וַיִּשׁ נִסְפָה בְּלֹא מִשְׁפָּט" (חִגִּיגָה ד').

625. לִישׁוֹן הַשָּׁם: תְּלַמִּידֵי חֲכָמִים אֵין לָהֶם מְנוּחָה לֹא

בו ולא יזרע" (דברים כא ד). וזהו אשר בקצה המדבר שמוליכין אותו לבית הקברות רחוק מן הישוב.

אחר כך ויסעו מאתם וגוי ויחנו לפני מגדול הוא ה' יתעלה הגדול והנורא, שמוליכין הנשמה לפניו לידון. וילכו דרך שלשת ימים כנגד שלשה לבכי. וכאשר נדון - ויחנו במרה, כי "אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא" (קהלת ז ט), וצריך לירד לגיהנם למרק הטאיו ממרירות שיטעם שם. ויסעו ממרה שהיא גיהנם, ויבואו אילמה - היא גן עדן שעליה אמר "מה רב טובך אשר צפנת ליראיד" (תהלים לא ט). וזהו אל מקום שנקרא מה. ואמר ובאילים שתים עשרה עינות מים ושבעים תמרים, רמז לשבעים היכלות שנוכרו בזוהר, וי"ב עינות מים רמז לי"ב צירופי הוי"ה ברוך הוא וברוך שמו, [ויחנו שם]:

ובמדרש תנחומא: אלה מסעי, אמר הקב"ה למשה: מנה את המסעות שידעו כמה נסים עשיתי להם. משל למלך שהיה לו בן חולה, הוליכו לעיר אחרת לרפאותו, כיון שהיו חוזרים - התחיל אביו לספר: כאן הוקרנו, כאן חששת את ראשך וכו'. כך הקב"ה אמר למשה מנה המסעות היכן הכעימוני, לכך נאמר אלה מסעי וכו'. עכ"ל. ויש להקשות בדבריהם מובא, א' דלאו ספיה רישיה, תחלה אמר שימנה המסעות לידע כמה נסים, ושוב אמר לידע ההכעסות. וגם יש להקשות, שהנסים לא היו אלא במסע ראשון ושני של קריעת ים סוף. גם, המשל

ע"ה (תהלים לט יג) "כי גר אנכי עמך תושב ככל אבותי". לזה אמר שבני ישראל נסעו מהעולם הזה שהוא הבל ונקרא רע מסם, וחנו בסוכות דירת עראי, שכל מגמת פניהם לעולם האחרון, ודירתם בעולם הזה - בסוכת עראי:

ועוד יש לפרש רעמסם רמז לגיהנם, וסוכות רמז לעולם הבא. גיהנם - נקרא רע מסם שאין רע הימנה. ומסם - ששם נמסו כל הרשעים ושם נרקבו, וסוכות - היא עולם הבא כמאמר רבותינו ז"ל (ב"ב עה). שעתיד הקב"ה לעשות לצדיקים סוכות מעורו של לויתן. ואם-כי דבריהם בדרך רמז, גם לשון הכתוב דרך רמז:

ועוד יש לפרש רעמסם הוא יצר הרע שנקרא רע, והוא מסם שמרקיב ומסם כל גופות בני אדם. וסוכות הוא יצר הטוב, שהוא המגין ומסכך על האדם מרעות היצר הרע ומקרינו. וכללות הפירושים אלו לומר שבני ישראל בקבלתם התורה נסעו מרעמסם וחנו בסוכות לפי כל הפירושים כאמור:

ועוד יש לפרשו נמשך למה שאחריו. והוא, כי האדם - עודנו באפו - יחשוב העולם קבע. וכאשר באו ימי הזקנה, יחשוב עצמו לגר ולאזרח נטה ללון. ולזה אמר ויסעו מרעמסם שהם ימי הנערות, שבהם ימשך האדם אחר היצר הרע שהוא רע ומסם כנזכר, ויחנו בסוכות בדירת עראי. ואחר כך ויסעו מסוכות ויחנו באתם שהוא קרקע בתולה, ואתם כמו "נחל איתן אשר לא יעבד

אינו דומה לנמשל, שלא חזרו ישראל באותו הדרך לעולם. ועין בזה בספר כסף נבחר:

אך לפי פשוטו, עם מה שכתבנו בהצעה שמספר מפקד המסעות עודף על כל החסדים, שהשגיה הוא יתעלה במסעם וחניתם, ולא עזבם אל המקרה ככל שאר בני העולם שאין בדברי הבליהם ומצוקם וצרכיהם השגחה, וזה ודאי גם גדול, שכל דבר היוצא מן המנהג לטובה יקרא גם. לזה אמר מנה את המסעות שידעו כמה נסים, שכל מסע ומסע יש בו גם.

ואומרו אחר כך משל למלך, אחשוב בזה שרצה ליישב קושיא אחת. ותחלה נאמר שאין צריך לבון המשל ממש עם הנמשל כאשר הוכחתי בכמה מקומות, וכן מצאתי שכתב רבינו בפתחתו ל'מורה' יעין שם וזהו מכללם, כי העקר הוא שכשם שהמלך - כשחזר למסעיו [ו]היה זוכר הצרות שעברו - עליו לשמוח בכריאות בנו עתה, כאשר יגילו כל מרי-נפש בצאתם מצרה לרוחה, כן הקב"ה - אחר שעברו כל אותם ההכעסות שהכעיסו ישראל ונתיישרו וחזרו צדיקים גמורים, היה זוכר המסעות והצער שעבר לו שם עם ישראל, ושמה על שתקנו מעשיהם ואין צריך לחזרה. ומה שהוקשה לו הוא, שקרא שמות לקצת המסעות בשום ביש שהעלו להם מפני הטאיהם, כמו שקרא 'קברות התאוה' על שם כי קברו את העם המתאווים, ורתמה' על שם לשון הרע, ומן הראוי לקרותם בשמם הראשון. אך היתה הפונה לרמוז ההכעסות שהכעיסו

לאל במקומות ההם, וכמשל שזכר מהמלך שאמר לבנו כאן הוקרנו, כאן חששת וכו':

ואם לא תודישו את ישבי הארץ מפניכם והיה אשר תותירו מהם לשבים בעיניכם ולצנינים בצדיכם וגו' (לג נה). אמרו ז"ל (במדבר רבה י ב): עינא ולבא תרי סרסורי עברה: עין רואה וחלב חומד, וכלי מעשה גומרים. לזה אמר שאשר תותירו מהם יגרמו שתראו מה שתראו, לגרום לכם שתסורו מאחרי ה', [וזהו לשכים בעיניכם], וגם לצנינים בצדכם שהוא מכון כנגד חלב, שתתאוו דברים רעים שהם לכם קוצים מכאיבים בר מינן.

והוא מאמר הכתוב (משלי ד כג) מכל משמר נצר לבך כי ממנו תוצאות חיים, אמרו ז"ל (יומא כט). הרהורי עברה קשים מעברה, ופירש הרמב"ם ז"ל בספר המורה (ח"א פרק לט ופרק מו) כי חלב הוא מושפן השכל, ואינו דומה החוטא באבר אחר לחוטא בלב. ולזה אמר מכל משמר נצור לבך, מכל אבר שתשמור מלחטוא - יותר מכל נצור לבך, כי ממנו תוצאות חיים, שהשכל שהוא מקור החיים - ממנו יוצא, ואינו דומה המלכלך בגד יקר הערך למלכלך בגד כל דהו או עור או שק:

זה הדבר אשר צנה ה' לבנות צלפתד לאמר לטוב בעיניהם תהיינה לנשים אך למשפחת מטה אביהם תהיינה לנשים (לו ו). אמרינן בגמרא דתענית (כז) לא היו ימים טובים לישראל כמ"ז באב וכו' הכיפורים. ואמרו: בשלמא

גופא היה להם בה צער. ועוד יש לפרש שהם עשו משמרת שלא תנשא שום אחת כי אם למשפחת מטה אביה:

והתוספות כתבו בזה דבור קטן קשה ההבנת, וזה לשונם: **יום שהותרו שבטים, פירוש דהיינו יום טוב. ובמהראנ"ח סדר מצורע כתב בו, עין עליו, אך כל פירושוו דחקים לקוצר דעתי. ופירוש השני כתוב בשנגה, שתלה היתר השבטים בפסוק "ממנו ולא מבנינו" שזכרו בגמרא על התר בני בנימין. יען שם. ואכן לפי פשוטו נראה במה שנדקדק אומרם בגמרא "בשלמא יום הכיפורים יום מחילה וכו', אלא ט"ו מאי היא", מאי קשיא ליה? הרי אומר "שבהן בנות ישראל יוצאות וחולות בכרמים", ומשמע שעל ידי זה היתה שמחה גדולה יותר מכל ימים, ומאי קשיא "מאי היא?" ולכאורה היה נראה לי שאמרו "שבהן" כמו שאפר כירה מוכן (ביצה ה.) שהשי' במקום וא' [וכןנתו לומר: ואפר כירה מוכן הוא], וכמוהו רבים במשנה, והכי קאמר: לא היו ימים טובים כט"ו באב ויום הכיפורים, ובהן היו בנות ישראל יוצאות וחולות בכרמים, ולזה משמע שגם] בלא זה [שבנות ישראל יוצאות וכו'] - הם [כבר מצד עצמם] ימים טובים. ולזה מקשו שפיר: **בשלמא יום הכפורים וכו'.****

אלא שקשה לפי זה, דמנא ליה לפרש מאמר שבהן כמו ובהן, ודילמא כמו שפירש בקונטרס. גם, שלא תירץ כלום לזה [במה שאמר] "יום שהותרו שבטים לכא זה בזה", [כי עדין יקשה]: ולמה בשביל זה יעלה על

יום הכיפורים - יום מחילה וכפרה, אלא ט"ו באב מאי היא. וקאמר לחד תירוצא: יום שהותרו שבטים לבוא זה בזה. ואמרו בגמרא: מאי דרוש? "זה הדבר אשר צוה ה' לבנות צלפחד" וגו', דבר זה לא יהיה אלא לדור זה בלבד. עכ"ל:

ובאמת שהדבר לכאורה מבחיל, שעל כל פנים לא נמנע משה רבינו להודיעם פירוש הפסוק מכלל תורה שבעל פה, ואיך במעט זמן נשתכחה הלכה זו עד שמעו לאסור כל אותן הימים. גם יש לדקדק, אם היה להם בחוקת אפור, איך על ידי דקדוק כל דהו יתירו, ודילמא קרא בפשוטו: **שצוה לבנות צלפחד, ועוד צוה לכל בת יורשת נחלה,** ואיך מכת דמיון יעשו מעשה אם לא היתה קבלה בידם.

ולכן נראה שלא היה שום טעות, רק שכל משך הדור ההוא היה הדבר אסור והיו מצטערים בזה, וכאשר נשלם כל הדור ההוא - עדין היו מחפשים אולי נשאר מן הדור, וביום ט"ו באב עמדו למנין וחפשו חפוש מחפוש, ולא מצאו שנשאר אחד מן הדור ההוא, והתירו הדבר. ודקאמר "מאי דרוש", רוצה לומר מה היא הדרשה שנראה ממנה היתר זה מעיקרא, ודילמא אין קצבה לדבר. לזה אמר "זה הדבר וגו', דבר זה לא יהיה אלא לדור זה בלבד".

וקצת קשה דאמר "שהותרו", ואמאי? הא קרא לא אמר אלא "וכל בת יורשת נחלה", משמע שאם לא ירשה שום נחלה - מותרת להנשא למי שתרצה? ושמוא דאף ההיא

כל הימים טובים, ומה גם להנהו תירווצים אחרים "יום שפסקו לכרות עצים למערכה" וכו', ואכתי קשה מאי היא ומאי כולי האי.

גם אין לפרש דהכי קאמר: "בשלמא יום הכיפורים בחרוהו לשמחה זו שהוא יום מחילה" וכו', ודבר גדול ושמחה בו לישראל על יום מחילת עונותיהם, לכך בחרו לעשות בו שמחה זו של בנות ירושלים, אלא מ"ו באב למה בחרוהו ומה יום מיומים, לזה תירץ שגם הוא יום טוב מפני שהותרו וכו' ואיך [תירווצים]:

אלא שגם על יום הכפורים קשה, ואכתי אמאי נבחר מכל ימים טובים: פסח וסוכות ועצרת שגדולים וטובים ממנו. לכך נראה לפרש דהש"ס משמע ליה מלישנא דמתניתין, דמלבד שמחה זו היה יום טוב, דקאמר "לא היו ימים טובים", כאומר: מכל ימים טובים שהיו לישראל, מפלגם לא היו ימים טובים כמו כיפור ומ"ו באב, דאי לאו הכי - כך הוה ליה למימר: לא היו ימים טובים שהיה בהם שמחה לישראל כיום הכיפורים ומ"ו באב.

אבל מלשון "לא היו ימים טובים" משמע שמבדיל בין הימים טובים, וקאמר: "לא היו ימים טובים כימים טובים אלו", ולזה שפיר מקשה: "בשלמא יום הכיפורים - שפיר נקרא יום טוב וכו', אלא מ"ו באב מאי היא?" למה הוא יום טוב ותירץ שהיה גם הוא יום טוב מאותן הסבות, והשתא לא נחית כלל הש"ס לשאול למה בחרו לעשות שמחה זו ביום זה, שאינה שאלה, שכך נהגו ותו לא, ו[גם] אם היה יום אחר - היינו שואלים כן:

וזה נראה פגנת התוספות בדבריהם שכתבו, פירושי: דהיינו יום טוב. רצונם לשלול מה ששללנו ולפרש מה שפירשנו, דהיינו מעמא שעשאוהו יום טוב - משום שהותרו. אבל אין לפרש דהיינו מעמא שעשו בו שמחה זו, ש[אם] נפרש כן - יקשה מה שהקשינו. וגם אם יש שייכות, מכל מקום תקשי לכל המעמים שזכר אחר כך, שאין להם ייחוס לזה. אלא כדפירשנו.

ברוך ה' לעולם אמן ואמן:

